

Ispitni katalog za državnu maturu
u školskoj godini 2016./2017.

POVIJEST

Sadržaj

Uvod	5
1. Područja ispitivanja	5
2. Obrazovni ishodi	6
2.1. Uvod u povijest, pretpovijest i stari vijek	6
2.2. Srednji vijek i novi vijek do početka XVIII. stoljeća	7
2.3. Novi vijek u XVIII. i XIX. stoljeću	8
2.4. Svijet XX. i XXI. stoljeća	8
3. Struktura ispita	10
4. Tehnički opis ispita	12
4.1. Trajanje ispita	12
4.2. Izgled ispita i način rješavanja	12
4.3. Pribor	12
5. Opis bodovanja	12
5.1. Vrednovanje ispita iz Povijesti	12
6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem	13
6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora	13
6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora	13
6.3. Primjer zadatka višestrukoga izbora (kronologije)	13
6.4. Primjer zadatka višestrukoga izbora (uz polazni sadržaj)	14
7. Priprema za ispit	17
7.1. Razradba obrazovnih ishoda	18

Uvod

Povijest je na državnoj maturi izborni predmet.

Ispitni katalog za državnu maturu iz Povijesti temeljni je dokument ispita kojim se jasno opisuje što će se i kako ispitivati na državnoj maturi iz ovoga predmeta u školskoj godini 2016./2017.

Ispitni katalog sadrži sve potrebne informacije i detaljna pojašnjenja o obliku i sadržaju ispita. Njime se jasno određuje što se od pristupnika očekuje na ispitu.

Ispitni katalog usklađen je s odobrenim Nastavnim planom i programom¹ za Povijest u gimnazijama.

Ispitni katalog sadrži ova poglavlja:

1. Područja ispitivanja
2. Obrazovni ishodi
3. Struktura ispita
4. Tehnički opis ispita
5. Opis bodovanja
6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem
7. Priprema za ispit.

U prvome i drugome poglavlju čitatelj može naći odgovor na pitanje *što se ispituje*.

U prvome su poglavlju navedena područja ispitivanja, odnosno ključna znanja i vještine iz Povijesti.

U drugome je poglavlju, kroz konkretne opise onoga što pristupnik treba znati, razumjeti i moći učiniti, pojašnjen način na koji će se navedena znanja i vještine provjeravati.

Treće, četvrto i peto poglavlje odgovaraju na pitanje *kako se ispituje*, a u njima je pojašnjena struktura i oblik ispita, vrste zadataka te način provedbe i vrjednovanja pojedinih zadataka i ispitnih cjelina.

U šestome su poglavlju primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem.

Sedmo poglavlje odgovara na pitanje *kako se pripremiti za ispit*.

1. Područja ispitivanja

Ispituju se sadržaji iz opće i nacionalne povijesti od pretpovijesti do suvremenoga doba podijeljeni u četiri područja ispitivanja:

1. Uvod u povijest, pretpovijest i stari vijek
2. Srednji vijek i novi vijek do početka XVIII. stoljeća
3. Novi vijek u XVIII. i XIX. stoljeću
4. Svijet XX. i XXI. stoljeća.

Ispitom iz Povijesti provjerava se u kojoj je mjeri pristupnik ovladao različitim znanjima iz opće i nacionalne povijesti koja su navedena u ispitnome katalogu.

Od pristupnika se očekuje:

- poznavanje temeljne povijesne terminologije, događaja, pojava i procesa
- razumijevanje²:
 - uzročno-posljedičnih veza (razlikovanje i klasificiranje uzroka i posljedica povijesnih događaja, pojava i procesa)
 - slijeda povijesnih događaja, pojava i procesa
 - povijesnih promjena i kontinuiteta
 - povijesnih izvora kroz analizu ilustrativnih i tekstualnih materijala

² Razumijevanje predmetnih sadržaja se u ispitu provjerava, između ostaloga, uporabom povijesnih zemljovida i izvora.

U poglavlju *Priprema za ispit* sadržaji koje je moguće provjeravati uporabom povijesnih zemljovida obilježeni su *, a oni koje je moguće provjeravati uporabom izvora obilježeni su **.

¹ Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, Posebno izdanje broj 2, Školske novine, Zagreb, 1. kolovoza 1995.

- pri interpretaciji povijesnih zemljovida, kronoloških i statističkih tablica.

2. Obrazovni ishodi

U ovome su poglavlju za svako područje ispitivanja određeni obrazovni ishodi, odnosno konkretni opisi onoga što pristupnik mora znati, razumjeti i moći učiniti kako bi postigao uspjeh na ispitu.

2.1. Uvod u povijest, pretpovijest i stari vijek

2.1.1. Povijest kao znanost

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- rabiti povijesnu terminologiju
- opisati razvoj povijesti kao znanosti.

2.1.2. Pretpovijesno i prijelazno doba

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti karakteristike razdoblja
- opisati život ljudi.

2.1.3. Visoke civilizacije i kulture staroga istoka

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- odrediti vremensko-prostorne odrednice
- opisati geografske karakteristike i gospodarstvo
- objasniti društveno-pravni sustav
- opisati državni razvoj i institucije vlasti
- odrediti i usporediti religije
- isati dosege kulture, znanosti i umjetnosti
- opisati migracije i sukobe.

2.1.4. Antički svijet

2.1.4.1. Razdoblje antičke Grčke

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti egejski svijet
- opisati raznolikosti i poveznice političkoga, gospodarskoga i društvenoga života
- objasniti zajedništvo i suprotnosti u svjetlu ratova
- opisati grčku ostavštinu kao baštinu čovječanstva.

2.1.4.2. Razdoblje antičkoga Rima

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati ishodišta rimske civilizacije.
- Za razdoblje Rimske Republike:
 - opisati ustroj vojske i osvajanja
 - opisati organizaciju vlasti, društveno-političke odnose i suprotnosti.
- Za razdoblje Carstva:
 - opisati osvajačku i obrambenu politiku i njezine posljedice
 - objasniti političke i društvene odnose
 - objasniti vrijeme nesigurnosti, raskola i pada
 - opisati rimsku ostavštinu čovječanstvu.

2.1.4.3. Razdoblje početaka kršćanstva

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti ulogu Isusa Krista i kršćanstva nakon Krista.

2.1.4.4. Antičko doba na području Hrvatske

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati tragove grčke prisutnosti na hrvatskim prostorima
- opisati tragove rimske prisutnosti na hrvatskim prostorima.

2.2. Srednji vijek i novi vijek do početka XVIII. stoljeća

2.2.1. Razdoblje ranoga Srednjega vijeka (V. – XI. st.) na području Europe, Sredozemlja i Bliskoga Istoka

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati migracije naroda
- opisati velike ranosrednjovjekovne države i njihov ustroj
- objasniti društveni ustroj
- objasniti ulogu vjere, odnos crkve i države
- opisati dosege kulture.

2.2.2. Razdoblje ranoga Srednjega vijeka (VII. – XII. st.) na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti etnogenezu i proces pokršćavanja Hrvata
- objasniti razdoblje hrvatske kneževine
- objasniti razdoblje Hrvatskoga kraljevstva
- opisati bogatstvo i raznolikost hrvatske kulture ranoga srednjega vijeka.

2.2.3. Razdoblje uspona Europe (XII. – XV. st.)

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti društvo i gospodarstvo razvijenoga i kasnoga srednjega vijeka
- opisati jačanje europskih država
- opisati susrete civilizacija
- objasniti ulogu Crkve i vjere
- opisati dosege znanosti i umjetnosti.

2.2.4. Razdoblje razvijenoga i kasnoga Srednjega vijeka (XII. – XVI. st.) na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti državno-pravni položaj
- opisati društvene odnose
- opisati razvoj srednjovjekovne Bosne
- opisati kulturnu baštinu
- opisati početke osmanlijske opasnosti.

2.2.5. Razdoblje Novoga vijeka (XVI. – XVIII. st.) u svijetu i Europi

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati prekomorski svijet
- objasniti velika geografska otkrića
- objasniti humanizam i renesansu
- objasniti protestantsku reformu i katoličku obnovu
- objasniti apsolutizam europskih monarha
- objasniti prve građanske revolucije.

2.2.6. Razdoblje Novoga vijeka (XVI. – XVII. st.) na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati hrvatsku obranu od Osmanlija
- objasniti odnose Hrvata i Habsburgovaca
- opisati hrvatske krajeve pod osmanlijskom i mletačkom vlašću
- navesti dosege kulture.

2.3. Novi vijek u XVIII. i XIX. stoljeću

2.3.1. Razdoblje XVIII. stoljeća

– „stoljeća razuma” na području Europe i svijeta

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti prvu industrijsku revoluciju
- objasniti karakteristike razvoja Francuske i Velike Britanije
- objasniti prosvijećeni apsolutizam
- opisati postanak Sjedinjenih Američkih Država
- opisati karakteristike razvoja Osmanskoga Carstva i Bosne i Hercegovine pod osmanlijskom vlašću.

2.3.2. Razdoblje XVIII. Stoljeća na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati oslobodilačke ratove
- objasniti razvoj Hrvatske u vrijeme prosvijećenoga apsolutizma
- opisati politički i gospodarski položaj Dalmacije, Istre i Dubrovnika
- opisati dosege kulture i znanosti.

2.3.3. Razdoblje uspona građanskoga društva do sredine XIX. stoljeća

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti Francusku revoluciju
- opisati Napoleonovo doba
- objasniti razvoj Europe i svijeta nakon Bečkoga kongresa
- opisati stanje Osmanskoga Carstva u prvoj polovini XIX. stoljeća.

2.3.4. Razdoblje XIX. stoljeća na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati hrvatske zemlje u Napoleonovo doba
- objasniti nacionalno buđenje i pokušaje nacionalne integracije
- objasniti revolucionarnu 1848./1849. godinu
- objasniti položaj između Beča i Pešte
- opisati razvoj građanskoga društva
- opisati hrvatsku emigraciju.

2.3.5. Razdoblje druge polovice XIX. stoljeća na području Europe i svijeta

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti drugu industrijsku revoluciju
- objasniti imperijalizam
- objasniti ideološko-društvene odnose imperijalizma.

2.4. Svijet XX. i XXI. stoljeća

2.4.1. Razdoblje od početka XX. stoljeća do kraja Prvoga svjetskoga rata

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti doba napetosti
- objasniti Prvi svjetski rat.

2.4.2. Razdoblje od početka XX. stoljeća do 1918. godine na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti političku situaciju u Hrvatskoj na početku XX. stoljeća
- objasniti vojno-politički položaj Hrvatske u razdoblju Prvoga svjetskoga rata.

2.4.3. Razdoblje između dvaju svjetskih ratova na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti položaj Hrvatske u Kraljevstvu SHS
- objasniti položaj Hrvatske u Kraljevini Jugoslaviji
- opisati dosege znanosti i kulture u Hrvatskoj u prvoj polovini XX. stoljeća.

2.4.4. Razdoblje između dvaju svjetskih ratova u Europi i svijetu

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti svjetske društveno-političke prilike razdoblja od mirovne konferencije u Versaillesu do velike gospodarske krize
- objasniti svjetske društveno-političke prilike razdoblja od velike gospodarske krize do početka Drugoga svjetskoga rata
- opisati dosege kulture, znanosti, športa, umjetnosti te svakodnevicu.

2.4.5. Razdoblje Drugoga svjetskoga rata

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati ratna zbivanja
- objasniti ulogu ratne diplomacije
- opisati strahote rata.

2.4.6. Razdoblje Drugoga svjetskoga rata na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti vojno-politički položaj
- objasniti razdoblje Nezavisne Države Hrvatske

- objasniti stvaranje jugoslavenske federacije
- opisati razdoblje kraja rata i razdoblje neposredno nakon njega.

2.4.7. Razdoblje nakon Drugoga svjetskoga rata

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti poratne odnose
- objasniti Hladni rat
- objasniti razdoblje pada „željezne zavjese“.

2.4.8. Razdoblje nakon Drugoga svjetskoga rata na području Hrvatske

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti položaj Hrvatske u Federalnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (1945. – 1963.)
- objasniti položaj Hrvatske u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (1963. – 1991.).

2.4.9. Razdoblje suvremenoga svijeta

pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti integracijske procese EU
- opisati aktualnu problematiku suvremenoga svijeta
- opisati dosege znanosti, kulture, športa i svakodnevicu
- objasniti razdoblje samostalne i suverene Republike Hrvatske.

3. Struktura ispita

Od Vas se očekuje poznavanje temeljne povijesne terminologije, događaja, pojava i procesa te razumijevanje uzročno-posljedičnih veza (razlikovanje i klasificiranje uzroka i posljedica povijesnih događaja, pojava i procesa, slijeda povijesnih događaja, pojava i

procesa, povijesnih promjena i kontinuiteta, povijesnih izvora kroz analizu ilustrativnih i tekstualnih materijala prilikom interpretacije povijesnih zemljovida i kronoloških i statističkih tablica te sposobnost kronološkoga razmišljanja).
Struktura ispita prikazana je u tablici 1.

Tablica 1. Struktura ispita iz Povijesti

PODRUČJE ISPITIVANJA	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA	ZADATCI KRATKOGA ODGOVORA	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA (KRONOLOGIJE)	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA (UZ POLAZNI SADRŽAJ) *	UKUPNO
1. Uvod u povijest, pretpovijest i stari vijek	10	3	1	1	15
2. Srednji vijek i novi vijek do početka XVIII. stoljeća	10	6	3	4	23
3. Novi vijek u XVIII. i XIX. stoljeću	10	5	2	2	19
4. Svijet XX. i XXI. stoljeća	10	6	4	3	23
Ukupno	40	20	10	10	80

*U svakome zadatku dva su pitanja vezana uz zajednički polazni materijal (tekst, sliku, povijesni zemljovid, povijesni izvor, ilustraciju ili fotografiju).

4. Tehnički opis ispita

4.1. Trajanje ispita

Ispit iz Povijesti je pisani i traje ukupno **120 minuta** bez stanke.

Vremenik provedbe bit će objavljen u *Vodič kroz ispite državne mature* te na mrežnim stranicama *Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja* (www.ncvvo.hr).

4.2. Izgled ispita i način rješavanja

Pristupnici dobivaju sigurnosnu vrećicu u kojoj je *ispitna knjižica, list za koncept i list za odgovore*.

Od pristupnika se očekuje da pažljivo pročitaju upute koje će slijediti tijekom rješavanja ispita.

Dodatno, uz svaku vrstu zadataka priložena je uputa za rješavanje. Čitanje ovih uputa je bitno jer je u njima naznačen i način obilježavanja točnih odgovora.

Zadatke zatvorenog tipa (višestrukoga izbora) pristupnici rješavaju obilježavanjem slova točnoga odgovora među ponuđenima. Slovo točnoga odgovora obilježava se znakom X.

Ako pristupnik obilježi više od traženog broja odgovora za pojedini zadatak, taj će se zadatak bodovati s 0 (nula) bodova bez obzira na to što je među obilježenima i točan odgovor.

Zadatke otvorenoga tipa (kratkoga odgovora) pristupnici rješavaju upisivanjem odgovora na predviđeno mjesto naznačeno u uputi za rješavanje.

4.3. Pribor

Tijekom pisanja ispita iz Povijesti dopušteno je rabiti kemijsku olovku plave ili crne boje.

5. Opis bodovanja

Ukupni broj bodova koji se može postići je **90**.

5.1. Vrijednovanje ispita iz Povijesti

Svaki točno obilježen odgovor u zadacima višestrukoga izbora i u zadacima višestrukoga izbora (kronologije), odnosno točno napisan odgovor u zadacima kratkoga odgovora donosi jedan bod.

U zadacima višestrukog izbora (uz polazni sadržaj) svaki točno obilježen odgovor donosi jedan bod pa uspješnim rješavanjem zadataka pristupnik može ostvariti dva boda.

6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem

U ovome su poglavlju primjeri zadataka. Uz svaki primjer zadatka ponuđen je opis te vrste zadatka, točan odgovor, obrazovni ishod koji se tim konkretnim zadatkom ispituje te način bodovanja.

6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora

Zadatak višestrukoga izbora sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), **osnove** (u kojoj je postavljen zadatak) te **četiriju ponuđenih odgovora** od kojih je jedan točan.

U sljedećem zadatku od više ponuđenih odgovora samo je jedan točan.

Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Koji je crkveni red, uz dominikance, nastao kao reakcija Crkve na širenje heretičkih pokreta?

- A. benediktinci
- B. franjevci
- C. isusovci
- D. kapucini

TOČAN ODGOVOR: B

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti ulogu Crkve i vjere u srednjem vijeku

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor, izostanak odgovora ili ako je obilježeno više odgovora

6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora

Zadatak kratkoga odgovora sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** (pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom).

Odgovore upišite samo na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Tko je najznačajniji hrvatski znanstvenik u 18. st.? (Navedite ime i prezime.)

TOČAN ODGOVOR: Ruđer Bošković

OBRAZOVNI ISHOD: opisati dosege kulture i znanosti

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora

6.3. Primjer zadatka višestrukoga izbora (kronologije)

Zadatak višestrukoga izbora (kronologije) sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** (pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku od više ponuđenih odgovora samo je jedan točan.

Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Koji redoslijed događaja točno opisuje kronologiju Francuske revolucije?

- A.** objavljena Deklaracija o pravima čovjeka i građanina → uvedena jakobinska diktatura → napad na Bastillu → uveden Direktorij
- B.** napad na Bastillu → objavljena Deklaracija o pravima čovjeka i građanina → uvedena jakobinska diktatura → uveden Direktorij
- C.** uvedena jakobinska diktatura → uveden Direktorij → napad na Bastillu → objavljena Deklaracija o pravima čovjeka i građanina
- D.** uveden Direktorij → napad na Bastillu → objavljena Deklaracija o pravima čovjeka i građanina → uvedena jakobinska diktatura

TOČAN ODGOVOR: B

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti Francusku revoluciju

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor, izostanak odgovora ili ako je obilježeno više odgovora

6.4. Primjer zadatka višestrukoga izbora (uz polazni sadržaj)

Zadatak višestrukoga izbora (uz polazni sadržaj) sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku proučite povijesni izvor te odgovorite na postavljena pitanja.

Od više ponuđenih odgovora samo je jedan točan.

Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

„U ime Oca, Sina i Svetoga Duha.

Ja, ban bosanski Kulin, prisežem tebi, kneže Krvašu, i svima dubrovačkim građanima da ću biti iskreni prijatelj Vama od sada i do vijeka, i pravi mir držati sa Vama i vjeru dokle god sam živ.

Sve Dubrovčane koji hode po mojoj državi, trgujući, ma gdje tko prebiva ili kuda prolazi, pravom ću vjerom i pravim srcem držati bez ikakve povrede, osim ako mi netko po svojoj volji pokloni. I da im ne bude od mojih carinika nasilja; i dok god budu kod mene, pružit ću im savjet i pomoć kao što i samome sebi koliko god budem mogao, bez ikakve zle primisli. Tako mi Bog pomogao i ovo sveto evanđelje. Ja Radoje, dijak banov, pisah ovo banovo pismo od rođenja Kristova... ljeta, mjeseca kolovoza u dvadeset i deveti dan, na usječenje glave Ivana Krstitelja.”

1. Što je ban Kulin odobrio dubrovačkim trgovcima?

- A.** osnivanje kolonija
- B.** slobodnu trgovinu
- C.** vjerske slobode
- D.** osnivanje škola

2. Iz kojega je stoljeća ovaj dokument?

- A.** iz 12.
- B.** iz 13.
- C.** iz 14.
- D.** iz 17.

TOČNI ODGOVORI:

1. B

2. A

OBRAZOVNI ISHOD: opisati razvoj srednjovjekovne Bosne

BODOVANJE:

2 boda – dva točna odgovora

1 bod – jedan točan odgovor

0 bodova – oba netočna odgovora ili izostanak odgovora

7. Priprema za ispit

Ispit na državnoj maturi iz Povijesti obuhvaća gradivo koje se redovitim učenjem obradi do kraja četvrtoga razreda gimnazije. Literatura za pripremu ispita iz Povijesti su svi udžbenici propisani i odobreni od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta tijekom protekloga četverogodišnjega razdoblja.

Popis obrazovnih ishoda za svako područje ispitivanja pristupnicima može služiti kao vodič za provjeru usvojenoga znanja. U tekstu koji slijedi ponuđena

je i razradba svakoga obrazovnoga ishoda kako bi pristupnicima bilo jasnije što pojedini obrazovni ishod podrazumijeva.

Dodatno, uspjeh na ispitu uvjetuje i dobra upoznatost s načinom ispitivanja.

Pristupnicima se stoga savjetuje:

- proučavanje opisa ispitnih cjelina te primjera zadataka
- rješavanje oglednoga primjera ispita.

7.1. Razradba obrazovnih ishoda

7.1.1. Uvod u povijest, pretpovijest i stari vijek

TEMA	OBRAZOVNI ISHOD	ŠTO SVE PODRAZUMIJEVA OVAJ OBRAZOVNI ISHOD?
POVIJEST KAO ZNANOST	rabiti povijesnu terminologiju	• definirati i primijeniti osnovnu povijesnu terminologiju • nabrojati vremenska razdoblja i primijeniti različite sustave računanja povijesnoga vremena • klasificirati povijesne izvore i institucije u kojima se čuvaju** • navesti predmete istraživanja pomoćnih povijesnih znanosti**
	opisati razvoj povijesti kao znanosti	• navesti najznačajnije historičare, njihova djela i usporediti metode historiografskih pristupa
PREPOVIJESNO I PRIJELAZNO DOBA	objasniti karakteristike razdoblja	• navesti periodizaciju i karakteristike pretpovijesnoga i prijelaznoga doba • navesti migracije i značajne lokalitete u svijetu i u Hrvatskoj
	opisati život ljudi	• usporediti tipove prvih ljudi, način života, kulturu, oblike vjerovanja, umjetničko stvaralaštvo i zajednice
VISOKE CIVILIZACIJE I KULTURE STAROGA ISTOKA	odrediti vremensko-prostorne odrednice	• definirati prostore te nastanak, trajanje i nestanak civilizacija Staroga Istoka (Egipat, Sumer, Akad, Starobabilonsko, Hetitsko, Asirsko, Novobabilonsko i Perzijsko Carstvo, Medijci, Feničani, Židovi te drevne civilizacije Indije i Kine)*
	opisati geografske karakteristike i gospodarstvo	• objasniti povezanost i ovisnost geoprostora (prirodni resursi) s gospodarskim razvojem naroda Staroga Istoka (poljodjelske kulture i irigacije, obrt, trgovina – kopneni i pomorski trgovački putevi, metali, novčarstvo) i pojasniti regionalne posebnosti gospodarskoga razvoja pojedinih naroda (specifični proizvodi)
	objasniti društveno-pravni sustav	• pojasniti civilizacijsko značenje najstarijih zakonika** • objasniti društveni ustroj Egipta, Sumera, mezopotamskih naroda, Perzijanaca, Židova, Indije iz arijskoga ili vedskoga doba i Kine s njihovim specifičnostima**
	opisati državni razvoj i institucije vlasti	• opisati i usporediti oblike država i vlasti u njima: hramski grad-država, kraljevstvo, carstvo, centralizirana monarhija i teokratska monarhija te pojasniti funkcioniranje vlasti u njima • navesti najznačajnije dinastije i dinaste pojedinih naroda i država s karakteristikama njihove politike* **
	odrediti i usporediti religije	• prostorno-vremenski odrediti religije s njihovim naučavanjem i nositeljima* • usporediti zajedničke elemente istočnjačkih religija te pojasniti bit naučavanja religija Staroga Istoka**
	opisati dosege kulture, znanosti i umjetnosti	• opisati dosege naroda Starog Istoka: kulturne (razvoj pisma i njegov značaj, temeljna djela književnosti), znanstvene i umjetničke (graditeljstvo, skulptura, primijenjena umjetnost) * ** • navesti istraživače pojedinih civilizacija i njihov doprinos povijesnoj znanosti
	opisati migracije i sukobe	• objasniti migracije i seobe Semita i Indoeuroljana te ostalih naroda* • objasniti uzroke osnovnih sukoba za interesne sfere i dominaciju **

ANTIČKI SVIJET Razdoblje antičke Grčke	objasniti egejski svijet	• prostorno i vremenski odrediti egejske kulture* • navesti i objasniti političke, gospodarske, kulturne i društvene karakteristike tih kultura, njihovu ulogu i značaj** • objasniti migracijske procese, formiranje i smještanje grčkih plemena s posljedicama* • razlikovati materijalne tragove razdoblja, navesti njihove istraživače te mitologiju relevantnu za povijesni razvoj egejskoga svijeta**
	opisati raznolikosti i poveznice političkoga, gospodarskoga i društvenoga života	• objasniti razloge različitosti (prirodno-geografske, etničke i političke) i poveznica (podrijetlo, jezik, pismo, mitologija, običaji, igre, vjera) te opisati polis kao središte života i razvitka s novim društvenim odnosima • navesti uzroke, prostore i posljedice velike kolonizacije Grka* • opisati razvoj zakonodavstva antičke Grčke na primjerima Sparte i Atene** • opisati svakodnevicu grčkih polisa** • objasniti grčke staleže sa specifičnostima njihova položaja i života te usporediti političke institucije i društveno-političke sustave Sparte i Atene** • navesti periodizaciju grčke prošlosti
	objasniti zajedništvo i suprotnosti u svjetlu ratova	• objasniti različitosti, rivalstva i ratove: Grčko-perzijski, Peloponeski rat i ratovi Aleksandra Makedonskoga i njihov utjecaj na društvo, gospodarstvo i kulturu** • opisati tijek ratnih sukoba i formiranje vojno-političkih saveza*
	opisati grčku ostavštinu kao baštinu čovječanstva	• opisati i razlikovati doprinos antičkih Grka u pisanoj riječi (pjesništvo, drama), obliku (likovna umjetnost), misli (od Talesa do Muzeiona), zvuku (glazba) i znanosti (povijest, geografija, medicina, matematika, logika...)**
ANTIČKI SVIJET Razdoblje antičkoga Rima	opisati ishodišta rimske civilizacije	• opisati geografsku i etničku sliku Apeninskoga poluotoka* • navesti političke, gospodarske i kulturne osobitosti razvoja Etruščana te opisati njihov utjecaj i utjecaj Grka na italska plemena** • objasniti početke nastanka grada Rima, strukturu vlasti, društveno-političke odnose i suprotnosti**
Razdoblje Rimske Republike	opisati ustroj vojske i osvajanja	• pojasniti uzroke, tijek i posljedice rimskih osvajanja na Apeninskome poluotoku i prostorima Sredozemlja* • usporediti status osvojenih područja i objasniti proces romanizacije • opisati sastav, strukturu i razvitak rimske vojske, ratne tehnike i rimsku osvajačku politiku**
	opisati organizaciju vlasti, društveno-političke odnose i suprotnosti	• opisati organizaciju i strukturu vlasti, zakonodavnu pozadinu i društvene promjene** • objasniti važnost zemljišno-socijalnih i vojničkih reformi te politička sučeljavanja**

Razdoblje Carstva	opisati osvajačku i obrambenu politiku i njezine posljedice	• prostorno i vremenski odrediti pravce osvajačkih pohoda* • povezati kolonizacijske mjere s procesima romanizacije • objasniti važnost uspostave limesa i tijek provincijalizacije vojske i uprave • opisati promjene u gospodarstvu uzrokovane osvajačkom i obrambenom politikom, pojavu kolonata i sveobuhvatnost krize • objasniti pojavu barbarizacije • navesti mjere suzbijanja krize, opisati pokušaj stabilizacije za Dioklecijana i Konstantina te tijek decentralizacije uprave i diobe Carstva**
	objasniti političke i društvene odnose	• usporediti carski sustav principata i dominata • poznavati karakteristike vladavine istaknutih vladara**
	objasniti vrijeme nesigurnosti, raskola i pada	• objasniti uzroke, tijek i posljedice velike seobe naroda* **
	opisati rimsku ostavštinu čovječanstvu	• opisati osobitosti rimske religije, kulture, običaja i svakodnevice** • navesti doprinos rimskoga zakonodavstva razvoju pravne znanosti** • navesti karakteristike rimske filozofije, književnosti i historiografije s najznačajnijim predstavnicima** • opisati strukturu, religijsku praksu, odgoj i moralne vrijednosti rimske obitelji**
Razdoblje početaka kršćanstva	objasniti ulogu Isusa Krista i kršćanstva nakon Krista	• opisati ranokršćanske izvore i simbole** • opisati pojavu, tijek razvoja i priznavanja kršćanstva te odraz na njegov daljnji razvoj**
Antičko doba na području Hrvatske	opisati tragove grčke prisutnosti na hrvatskim prostorima	• navesti vrijeme, prostore, posljedice i tragove grčke prisutnosti na hrvatskim prostorima * **
	opisati tragove rimske prisutnosti na hrvatskim prostorima	• opisati tijek širenja rimske vlasti na današnje hrvatske prostore, otpore te formiranje i uređenje administrativne vlasti (Augustovo i Dioklecijanovo doba)* • odrediti najznačajnije putove i središta na današnjim hrvatskim prostorima te objasniti utjecaje romanizacije i najznačajnije materijalne tragove rimske prisutnosti* **

7.1.2. Srednji vijek i novi vijek do početka XVIII. stoljeća

TEMA	OBRAZOVNI ISHOD	ŠTO SVE PODRAZUMIJEVA OVAJ OBRAZOVNI ISHOD?
RAZDOBLJE RANOGA SREDNJEGA VIJEKA (V. – XI. ST.) NA PODRUČJU EUROPE, SREDOZEMLJA I BLISKOGA ISTOKA	opisati migracije naroda	• prostorno i vremenski pratiti etape i odrediti pravce kretanja i sukobe naroda te objasniti posljedice tih procesa po daljnji politički, kulturni i gospodarski razvoj Europe, Sredozemlja i Bliskoga istoka* **
	opisati velike ranosrednjovjekovne države i njihov ustroj	• pratiti i usporediti razvoj ranosrednjovjekovnih država od nastanka do raspada: Franačke države pod Merovinзима i Karolinзима, Papinske Države, Svetoga Rimskoga Carstva Njemačkoga Naroda, Bizantskoga Carstva, slavenskih i balkanskih država te arapske države* ** • objasniti verdunsku podjelu i novu političku kartu Europe*
	objasniti društveni ustroj	• opisati temeljne karakteristike društva i gospodarstva ranoga srednjega vijeka Europe i Bliskoga istoka s posebnostima pojedinih država • usporediti položaj staleža i njihovu svakodnevicu**
	objasniti ulogu vjere, odnos Crkve i države	• objasniti ulogu vjere u ranosrednjovjekovnome društvu* ** • objasniti odnose papinstva i Carstva** • objasniti temelj islamskoga nauka i prepoznati ulogu islama u širenju arapske kulture** • objasniti uzroke, razloge i posljedice vjerskih sučeljavanja** • pratiti pravce širenja vjera i vjerskih utjecaja*
	opisati dosege kulture	• navesti predstavnike i dosege karolinške i otonske renesanse** • prepoznati ulogu Bizanta kao nastavljača antičke tradicije te osobitosti bizantske umjetnosti** • opisati važnost arapske kulture kao posrednika između antike i europske kulture srednjovjekovlja**
RAZDOBLJE RANOGA SREDNJEGA VIJEKA (VII. – XII. ST.) NA PODRUČJU HRVATSKE	objasniti etnogenezu i proces pokrštavanja Hrvata	• odrediti vremenski i prostorni tijek seobe Hrvata, prostore koje su naselili te opisati promjene po starosjedilačko stanovništvo* ** • protumačiti prve dodire Hrvata s kršćanstvom i postupnost procesa pokrštavanja Hrvata* ** • komentirati različite povijesne interpretacije i izvore o podrijetlu Hrvata i doseljenju u današnju domovinu**
	objasniti razdoblje hrvatske kneževine	• navesti vrijeme i prostor formiranja prvih kneževina te političke utjecaje Franačke, Bizanta i Venecije* • opisati sastav društva i upravnu podjelu hrvatskih kneževina** • navesti karakteristike vladavine pojedinih knezova** • analizirati povijesne izvore vezane uz doba knezova, primjerice, Trpimirova darovnica, natpis iz Rižinica, pisma pape Ivana VIII. Domagoju i Branimiru, Šopotski natpis i sl.**

RAZDOBLJE RANOGA SREDNJEGA VIJEKA (VII. – XII. ST.) NA PODRUČJU HRVATSKE	objasniti razdoblje Hrvatskoga kraljevstva	• opisati teritorijalno oblikovanje Hrvatskoga kraljevstva, postupnost sjedinjenja hrvatskoga etničkoga prostora te procese kroatizacije gradova na obali i otoka* ** • opisati društveno-političko i gospodarsko sazrijevanje (razvitak institucija vlasti, procesi feudalizacije, dinastičke borbe s posljedicama, procvat gradova na obali i gospodarski uspon)** • usporediti vanjskopolitičke prilike i utjecaje Bizanta, Bugara, Mađara, Mlečana i Normana* • objasniti razvitak odnosa s Crkvom (u kontekstu crkvene jurisdikcije, jezika, liturgije, crkvene prakse te individualnoga odnosa hrvatskih kraljeva i papinstva)**
	opisati bogatstvo i raznolikost hrvatske kulture ranoga srednjega vijeka	• obrazložiti razvoj, uzroke i primjere troslojnosti pismenosti** • navesti glavna središta i primjere hrvatske kulture i pismenosti* • razlikovati i odrediti osnovne karakteristike graditeljstva i plastike s primjerima**
RAZDOBLJE USPONA EUROPE (XII. – XV. ST.)	objasniti društvo i gospodarstvo razvijenoga i kasnoga srednjega vijeka	• protumačiti uzročno-posljedične veze napretka proizvodnje i društvenoga razvitka (prestanak seoba, tropoljna zemljoradnja, kolonizacija, demografska ekspanzija, urbanizacija, razvoj robno-novčanoga gospodarstva) • objasniti i prikazati društvenu hijerarhiju razvijenoga srednjovjekovlja te usporediti društvene karakteristike pojedinih razdoblja srednjega vijeka** • objasniti političku i gospodarsku važnost gradova u izgradnji centralne vlasti (slobodni kraljevski gradovi, komune) • opisati izgled tipičnoga srednjovjekovnoga grada i njegovu svakodnevicu**
	opisati jačanje europskih država	• navesti elemente i tijek razvitka centralne vlasti i političkih institucija država Europe** • odrediti političku ulogu pojedinih staleža i njihova nastojanja u kontroli centralne vlasti** • imenovati i vremenski odrediti važne dinastije europskih država i naroda te povezivati istaknute pojedince uz važne događaje, procese i dokumente** • navesti i obrazložiti uzroke, posljedice i primjere sukoba europskih država s odrazom na kreiranje političkoga zemljovida tadašnje Europe* ** • opisati odnose moći papinstva i europskih vladara**
	opisati susrete civilizacija	• opisati nastanak i ustroj države, vlasti i društva izvanoeuropskih osvajačkih naroda (Turci Seldžuci, Turci Osmanlije, Mongoli) • opisati procese širenja izvanoeuropskih naroda s posljedicama* • analizirati njihov politički, društveni i gospodarski razvoj**
	objasniti ulogu Crkve i vjere	• objasniti uzroke, povod, tijek i posljedice križarskih ratova* ** • opisati doticaje križara s hrvatskim prostorima* ** • pojasniti pojavu skolastike i povijesni kontekst nastanka crkvenih redova** • objasniti uzroke, učenje i djelovanje heretičkih pokreta** • tumačiti reakciju Crkve na pojavu hereza s oblicima djelovanja** • razlikovati učenja pojedinih crkvenih redova s najznačajnijim predstavnicima**
	opisati dosege znanosti i umjetnosti	• pojasniti uzročno-posljedičnu vezu nastanka novih društvenih prilika i potreba s novim sustavom obrazovanja („septem artes liberales” i „studium universitas”)* ** • prepoznati glavne karakteristike i primjere romanike, gotike i bizantskoga stila u umjetnosti**

RAZDOBLJE RAZVIJENOGA I KASNOGA SREDNJEGA VIJEKA (XII. – XVI. ST.) NA PODRUČJU HRVATSKE	objasniti državno-pravni položaj	• navesti vrijeme, okolnosti i čimbenike vezane uz ulazak Hrvatske u personalnu uniju s Ugarskom • svrstati dinastije koje su se izmjenjivale na ugarsko-hrvatskome prijestolju u okolnosti u kojima je dolazilo do smjena • objasniti vrijeme i okolnosti teritorijalnih promjena* • objasniti značenje hrvatskoga plemstva za očuvanje državnopravne individualnosti i institucija vlasti te objasniti važnost pojedinih pravnih akata i dokumenata** • povezivati društvene procese s obilježjima vladarske politike** • opisati tijek razvitka pojedinih hrvatskih plemićkih obitelji te njihove međusobne sukobe kao i sukobe sa središnjom vlasti* **
	opisati društvene odnose	• opisati različitost regionalnoga razvitka hrvatskih zemalja • objasniti procese urbanizacije hrvatskih zemalja** • usporediti razvoj feudalizma u hrvatskim zemljama, navesti glavne karakteristike te opisati položaj pojedinih staleža u toj epohi** • pojasniti okolnosti i važnost utemeljenja Zagrebačke biskupije**
	opisati razvoj srednjovjekovne Bosne	• navesti važne prijelomnice iz razvoja Bosne od banovine do kraljevine i pada pod osmanlijsku vlast* • tumačiti razvoj političkih veza Bosne s Hrvatskom i ugarskim vladarima** • objasniti specifičnosti gospodarskoga, vjerskoga i kulturnoga razvoja Bosne**
	opisati kulturnu baštinu	• navesti i objasniti utjecaje srednjoeuropske i mediteranske kulture na razvoj hrvatske kulturne baštine • prepoznati i razlikovati najznačajnija umjetničko-graditeljska djela romanike i gotike s njihovim elementima** • imenovati i objasniti značaj najpoznatijih djela pisane kulture Hrvata** • imenovati pojedine crkvene redove u hrvatskim zemljama i objasniti doprinos njihova djelovanja*
	opisati početke osmanlijske opasnosti	• opisati postupnost osmanlijskih osvajanja hrvatskih zemalja te organiziranje otpora i obrane* • protumačiti prilike nastale nakon osmanlijskoga osvajanja Bosne i Hercegovine te objasniti posljedice Bitke na Krbavskome polju**

RAZDOBLJE NOVOGA VIJEKA (XVI. – XVIII. ST.) U SVIJETU I EUROPI	opisati prekomorski svijet	• prostorno i vremenski opisati izvaneuropske civilizacije Azije i Amerike s najznačajnijim narodima i državama* • razlikovati specifičnosti njihovih kultura i civilizacija**
	objasniti velika geografska otkrića	• opisati preduvjete i uzroke prekomorskih otkrića • navesti pravce i tijek otkrića s najznačajnijim moreplovcima i njihovim putovanjima* ** • objasniti posljedice otkrića i njihov utjecaj na politički, gospodarski, društveni i kulturni razvoj Europe i svijeta** • razlikovati geografska obzorja tada poznata i nepoznata europskomu čovjeku te navesti i pokazati podjelu kolonija*
	objasniti humanizam i renesansu	• navesti i objasniti uzroke i žarišta humanizma te pratiti širenje renesanse na ostale dijelove Europe* • objasniti pojam humanizma i renesanse te prepoznati i vrjednovati zaslužne pojedince s njihovim djelima i doprinosom**
	objasniti protestantsku reformu i katoličku obnovu	• navesti i objasniti začetke, uzroke i tijek reformacije i reformskih pokreta** • usporediti djelovanje staleža i pojedinaca na tijek reformacije • navesti i obrazložiti reakcije Katoličke crkve i oblike protureformacijskoga djelovanja** • opisati i pokazati postupno širenje reformacije i novu vjersku podjelu Europe* • objasniti uzroke vjerskih ratova i posljedice na političke odnose u Europi**
	objasniti apsolutizam europskih monarha	• objasniti pojam apsolutne monarhije te navesti uzroke nastanka, glavne predstavnike i karakteristike njihova vladanja** • usporediti apsolutizme europskih monarhija • opisati položaj pojedinih društvenih slojeva, sukobe i interese u doba apsolutnih monarhija** • povezati utjecaj velikih ratova na jačanje apsolutizma*
	objasniti prve građanske revolucije	• objasniti uzroke, tijek i posljedice rata za neovisnost u Nizozemskoj* ** • navesti uzroke sukoba između kralja i parlamenta u Engleskoj te objasniti etape revolucije** • odrediti političku polariziranost društvenih slojeva s odrazom na pojavu stranačkoga života • objasniti vrijednost postignuća revolucionarnih zbivanja u Nizozemskoj i Engleskoj

RAZDOBLJE NOVOGA VIJEKA (XVI. – XVII. ST.) NA PODRUČJU HRVATSKE	opisati hrvatsku obranu od Osmanlija	• pratiti postupnost turske ekspanzije na hrvatske prostore s posljedicama (postupnost nastanka Reliquiae Reliquiarum, Hrvatsko-slavonske Vojne granice te Vlačškoga pitanja)* ** • navesti oblike otpora i doprinos pojedinaца uspješnoj organizaciji otpora osmanlijskim osvajanjima** • opisati posljedice turske vlasti na osvojenim hrvatskim prostorima i položaj nemuslimanskoga stanovništva • objasniti postupnost oslobođenja hrvatskih krajeva* **
	objasniti odnose Hrvata i Habsburgovaca	• objasniti okolnosti habsburškoga preuzimanja hrvatsko-ugarske krune, nametanja realne unije te zanemarivanja organiziranoga oslobođenja hrvatskih zemalja od vlasti Osmanlija** • navesti razloge, tijek i posljedice Zrinsko-Frankopanskoga otpora apsolutizmu i centralizmu Beča* ** • opisati proces nastanka i trajanja Hrvatsko-slavonske Vojne granice (Vojne krajine)**
	opisati hrvatske krajeve pod osmanlijskom i mletačkom vlašću	• navesti i pokazati koji prostori podrazumijevaju hrvatsku „rasutu baščinu”; pod čijom se vlašću nalaze i koje su osnovne karakteristike njihova društveno-političkoga razvitka (Dalmacija, Istra i Slavonija)* ** • odrediti i objasniti posebnosti regionalnoga otpora stranoj vlasti te gospodarskoga razvoja tih prostora** • opisati razvoj Dubrovačke Republike: locirati prostor, objasniti gospodarstvo, kulturu, uspone i padove moći te diplomatsko djelovanje i odraz na današnji politički zemljovid Hrvatske* **
	navesti dosege kulture	• navesti dosege renesanse u Hrvatskoj u graditeljstvu, književnosti i likovnosti s najznačajnijim predstavnicima i djelima** • opisati odjeke protestantizma i katoličke obnove na kulturni razvoj • navesti doprinos istaknutih pojedinaca na području barokne umjetnosti** • povezati razvoj školstva, znanosti i kulture s osobitostima i značenjem djelovanja crkvenih redova (pavlina, dominikanci, isusovci)** • prepoznavati kulturno-povijesne spomenike razdoblja* **

7.1.3. Novi vijek u XVIII. i XIX. stoljeću

TEMA	OBRAZOVNI ISHOD	ŠTO SVE PODRAZUMIJEVA OVAJ OBRAZOVNI ISHOD?
RAZDOBLJE XVIII. STOLJEĆA – „STOLJEĆA RAZUMA“ NA PODRUČJU EUROPE I SVIJETA	objasniti prvu industrijsku revoluciju	• navesti preduvjete industrijske revolucije, primjere tehničkih inovacija s primjenom i refleksijom na društvo, politiku, svakodnevicu, gospodarstvo i kulturu**
	objasniti karakteristike razvoja Francuske i Velike Britanije	• opisati učenje najznačajnijih predstavnika prosvjetiteljstva** • objasniti osnovne karakteristike razvoja Velike Britanije i Francuske u XVIII. st.**
	objasniti prosvijećeni apsolutizam	• pojasniti karakteristike europskih prosvijećenih monarhija: centralističke i prosvijećene reforme, vanjska politika, gospodarstvo, militarizacija i staleški odnosi** • objasniti uzroke, tijek i posljedice sukoba apsolutističkih država i način njihova rješavanja* ** • usporediti prosvijećene reforme istaknutih vladara**
	opisati postanak Sjedinjenih Američkih Država	• objasniti razvoj britanskih kolonija na američkome prostoru, uzroke otpora britanskoj vlasti, tijeku i posljedicama Rata za neovisnost s pregledom najznačajnijih događaja i pojedinaca vezanih za početak i tijek rata te poratno doba* ** • opisati razvoj SAD-a te prepoznati utjecaj prosvjetiteljskih ideja u oblikovanju institucija vlasti* ** • opisati vanjsku politiku SAD-a*
	opisati karakteristike razvoja Osmanskoga Carstva i Bosne i Hercegovine pod osmanlijskom vlašću	• objasniti uzroke krize Osmanskoga Carstva u XVIII. stoljeću i načine rješavanja • opisati upravne i teritorijalne promjene te posljedice na društvene, gospodarske i političke odnose Osmanskoga Carstva* • objasniti značenje i primjere djelovanja franjevac u Bosni i Hercegovini**

RAZDOBLJE XVIII. STOLJEĆA NA PODRUČJU HRVATSKE	opisati oslobodilačke ratove	• opisati posljedice oslobodilačkih ratova u XVIII. st. za hrvatske zemlje* ** • opisati okolnosti i značenje prihvaćanja Pragmatičke sankcije**
	objasniti razvoj Hrvatske u vrijeme prosvijećenoga apsolutizma	• navesti glavna obilježja vladavine Marije Terezije i Josipa II. • opisati podjelu hrvatskih zemalja u doba Marije Terezije i Josipa II.* • objasniti pojmove: dvorski apsolutizam, terezijanizam i jozefinizam na području uprave, vojske, školstva, crkve i vjere te staleške i porezne politike s posljedicama** • objasniti odluku Hrvatskoga sabora 1790. godine u kontekstu političkoga položaja Hrvatske prema Ugarskoj
	opisati politički i gospodarski položaj Dalmacije, Istre i Dubrovnika	• opisati politički i gospodarski položaj Dalmacije i Istre pod mletačkom vlašću te Dubrovačke Republike**
	opisati dosege kulture i znanosti	• navesti najvažnije predstavnike kulture i znanosti u XVIII. st. u Hrvatskoj s njihovim doprinosom** • opisati ulogu crkvenih redova u razvoju znanosti i visokoga školstva te važnost osnutka Akademije kao državne institucije visokoškolskoga obrazovanja** • opisati svakodnevni život u gradovima i na selu u Hrvatskoj**
RAZDOBLJE USPONA GRAĐANSKOGA DRUŠTVA DO SREDINE XIX. ST.	objasniti Francusku revoluciju	• objasniti uzroke Francuske revolucije** • opisati tijek revolucije, sudionike, dokumente i posljedice** • usporediti reakcije europskih država na revoluciju
	opisati Napoleonovo doba	• objasniti uspon Francuske u europskoj politici, pojavu Napoleona i njegovu ulogu u ideološko-društvenome i vojno-političkome razvoju Francuske i Europe** • opisati postupnost stvaranja Napoleonove Europe s posljedicama***
	objasniti razvoj Europe i svijeta nakon Bečkoga kongresa	• navesti cilj, sudionike i osnovne zaključke Bečkoga kongresa* ** • razlikovati nacionalne i socijalne pokrete u Europi nakon Bečkoga kongresa** • objasniti primjere sučeljavanja liberalno-demokratskih i konzervativno-legitimističkih snaga u Europi i Latinskoj Americi* ** • razlikovati uzroke europske revolucionarne 1848./1849. godine s pregledom događanja**
	opisati stanje Osmanskoga Carstva u prvoj polovini XIX. st.	• opisati krizu Osmanskoga Carstva te nabrojati pokušaje reformi u prvoj polovici XIX. stoljeća s njihovim učinkom** • objasniti razvoj Bosne i Hercegovine u tom dobu s naglaskom na otpor reformama te anarhiju i njezin konačan slom**

RAZDOBLJE XIX. STOLJEĆA NA PODRUČJU HRVATSKE	opisati hrvatske zemlje u Napoleonovo doba	• opisati organizaciju francuske vlasti na hrvatskim prostorima, promjenama granica te utjecajima na kulturu, školstvo i gospodarstvo te navesti doprinose značajnih pojedinaca* **
	objasniti nacionalno buđenje i pokušaje nacionalne integracije	• opisati prostore na kojima žive Hrvati, politički položaj pojedinih hrvatskih zemalja te posljedice političke razjedinjenosti* • objasniti i razlikovati doprinose pojedinih društvenih skupina, institucija i pojedinaca u buđenju nacionalne svijesti Hrvata** • objasniti oblikovanje građanske političke scene i ključne političke događaje toga doba**
	objasniti revolucionarnu 1848./1849. godinu	• opisati tijek revolucionarnih događanja u Hrvatskoj 1848./1849. godine u svjetlu europskih događanja** • navesti ulogu istaknutih pojedinaca i opisati integraciju hrvatskih zemalja** • pojasniti ulogu bana Josipa Jelačića na polju unutrašnje i vanjske politike
	objasniti položaj između Beča i Pešte	• objasniti državno-pravni status pojedinih hrvatskih zemalja u drugoj polovici XIX. stoljeća te pokušaje uspostave teritorijalne cjelovitosti Hrvatske* • razjasniti reakcije na pokušaje preuređenja Habsburške Monarhije od federalizma i centralizma do dualizma** • opisati funkcioniranje vlasti na hrvatskim prostorima izvan Banske Hrvatske i opisati položaj stanovništva** • protumačiti okolnosti stvaranja Hrvatsko-ugarske nagodbe, posljedice njezina prihvatanja i razloge njezine revizije** • navesti ugarske pokušaje ugrožavanja hrvatskoga suvereniteta te otpore tomu** • objasniti odnos prema BiH u vrijeme promjena izazvanih ustankom 1875. i odlukama Berlinskoga kongresa
	opisati razvoj građanskoga društva	• opisati razvitak građanskoga društva u hrvatskim zemljama od Bachova apsolutizma do bana Mažuranića • objasniti razvoj političke misli u hrvatskim zemljama uz primjere političkih stajališta najvažnijih stranaka, njihovih predstavnika i njihova djelovanja** • opisati razvitak kulturnih, gospodarskih, vjerskih i znanstvenih institucija koje su omogućile prijelaz u građansko društvo s primjerima zaslužnih pojedinaca te razjasniti osnovne probleme koji se pritom javljaju** • objasniti srpsko pitanje** • interpretirati promjene građanske svakodnevice**
	opisati hrvatsku emigraciju	• objasniti društvene i gospodarske razloge, smjerove i posljedice iseljavanja Hrvata u drugoj polovici XIX. st. * **

RAZDOBLJE DRUGE POLOVICE XIX. ST. NA PODRUČJU EUROPE I SVIJETA	objasniti drugu industrijsku revoluciju	• navesti područja temeljnih znanstvenih istraživanja, njihovu tehnološku primjenu, promjene do kojih su dovele te izumitelje i njihova otkrića** • razjasniti uzročno-posljedičnu vezu primjene novih izvora energije** • opisati povezanost razvitka temeljnih znanosti, njihovu primjenu i utjecaj na razvitak društvenih znanosti • navesti oblike gospodarsko-političke prezentacije (gospodarske izložbe, istraživačka putovanja)**
	objasniti imperijalizam	• pojasniti imperijalističku politiku svjetskih država s aspekata unutarnjih i vanjskih odnosa te opisati povezanost gospodarskoga napretka i nastanak kolonijalnih imperija** • navesti procese formiranja vojno-političkih saveza* ** • razjasniti nastanak novih nacionalnih država u Europi* ** • obilježiti žarišta kolonijalnih sukoba i podjelu interesnih sfera*
	objasniti ideološko-društvene odnose imperijalizma	• objasniti ideološko-društvene promjene uvjetovane gospodarskim napretkom: radničko pitanje i pokreti, novi filozofski pravci i ideologije, odnos Crkve prema promjenama te procijeniti doprinos pojedinaca – nositelja ideoloških i društvenih pokreta i pravaca**

7.1.4. Svijet XX. i XXI. stoljeća

TEMA	OBRAZOVNI ISHOD	ŠTO SVE PODRAZUMIJEVA OVAJ OBRAZOVNI ISHOD?
RAZDOBLJE OD POČETKA XX. STOLJEĆA DO KRAJA PRVOGA SVJETSKOGA RATA	objasniti doba napetosti	• pojasniti razloge sučeljavanja imperijalne politike na primjerima regionalnih kriza i ratova do početka Prvoga svjetskoga rata** • tumačiti međunarodne odnose: prepoznati krizna žarišta i objasniti poteze imperijalne politike pojedinih država* ** • navesti značajne pojedince i interpretirati njihovu ulogu u kreiranju imperijalističke politike**
	objasniti Prvi svjetski rat	• definirati uzroke, neposredan povod i tijek Prvoga svjetskoga rata te opisati i usporediti stanje na bojišnicama i izdvojiti ključne bitke** • pratiti odnose među državama tijekom rata* ** • analizirati stanje u carskoj Rusiji, usporediti političke opcije i objasniti političke promjene s posljedicama** • protumačiti ulogu novih oružja, načina ratovanja i značajnih pojedinaca u ratnim događanjima** • opisati svakodnevicu i posljedice Prvoga svjetskoga rata**
RAZDOBLJE OD POČETKA XX. STOLJEĆA DO 1918. GODINE NA PODRUČJU HRVATSKE	objasniti političku situaciju u Hrvatskoj na početku XX. stoljeća	• usporediti političke pokrete i stranke koje obilježavaju razvoj hrvatskih zemalja do početka Prvoga svjetskoga rata** • navesti utjecaje svjetske i europske politike na hrvatsku političku zbilju • opisati djelovanje hrvatskih političara, njihovu ulogu u rješavanju hrvatskoga pitanja te moguće političke opcije**
	objasniti vojno-politički položaj Hrvatske u razdoblju Prvoga svjetskoga rata	• opisati sudjelovanje hrvatskih jedinica na pojedinim bojištima, njihova stradanja i otpore* ** • opisati ratnu svakodnevicu i tegobe ljudi** • usporediti djelovanje političkih grupacija, njihovih ciljeva i uloge pojedinaca iz hrvatskih i južnoslavenskih zemalja**

RAZDOBLJE IZMEĐU DVAJU SVJETSKIH RATOVA NA PODRUČJU HRVATSKE	objasniti položaj Hrvatske u Kraljevstvu SHS	• opisati položaj Hrvatske u Kraljevstvu SHS, otpor velikosrpskoj politici Dvora i Vlade te djelovanje vodećih političkih stranaka, njihovih predstavnika i programa** • pojasniti razloge nezadovoljstva Hrvata u jugoslavenskoj državi s gospodarskoga, političkoga i nacionalnoga aspekta temeljem povijesnih izvora** • opisati teritorijalnu podjelu države na „oblasti” te odluke i posljedice Rapallskoga ugovora* ** • povezati vanjsko-političke odnose nove države i razloge stvaranja prve poslijeratne emigracije** • opisati oblike političkoga djelovanja HPSS/HRSS/HSS-a s ulogom Stjepana Radića u rješavanju hrvatskoga pitanja** • povezati povijesno-političke okolnosti s uzrocima atentata u Skupštini i njegove posljedice**
	objasniti položaj Hrvatske u Kraljevini Jugoslaviji	• protumačiti razloge uvođenja diktature kralja Aleksandra, njezina obilježja i donošenje Oktroiranoga ustava te posljedice* ** • opisati posljedice velike gospodarske krize na hrvatski gospodarski život • navesti primjere represije režima i usporediti oporbeno djelovanje stranaka te djelovanje političke emigracije** • povezati povijesni kontekst i razloge promjene politike Dvora od uspostave Namjesništva** • opisati novu podjelu države na banovine* • tumačiti rezultate skupštinskih izbora iz 1935. i 1938. godine te ulogu HSS-a i političku taktiku Vladka Mačeka** • objasniti povijesne okolnosti nastanka Banovine Hrvatske* ** • usporediti različita politička stajališta prema Banovini Hrvatskoj • opisati karakteristike banskoga režima i svakodnevicu predratnoga doba**
	opisati dosege znanosti i kulture u Hrvatskoj u prvoj polovini XX. stoljeća	• razlikovati osnovne umjetničke pravce, programe i njihove nositelje od moderne do 1941. godine** • interpretirati važnost razvoja i uporabe znanosti te navesti najvažnije predstavnike**

RAZDOBLJE IZMEĐU DVAJU SVJETSKIH RATOVA U EUROPI I SVIJETU	objasniti svjetske društveno-političke prilike razdoblja od mirovne konferencije u Versaillesu do velike gospodarske krize	• povezati odluke mirovne konferencije u Versaillesu i njihove političke posljedice* ** • tumačiti pojam „politika revizionizma” i navesti primjere • opisati djelovanje Lige naroda** • opisati osobine politike vodećih država svijeta te specifičnosti razvitka komunističke Rusije s utjecajima revolucije na političko stanje u svijetu* ** • objasniti okolnosti pojave totalitarnih režima u svijetu** • pratiti teritorijalne promjene europskih država*
	objasniti svjetske društveno-političke prilike razdoblja od velike gospodarske krize do početka Drugoga svjetskoga rata	• protumačiti uzroke i posljedice velike gospodarske krize te usporediti načine njezina rješavanja u pojedinim zemljama** • protumačiti postupnost jačanja i pobjede fašizma i nacizma s posljedicama** • opisati međunarodne odnose i ideologije u svjetlu suradnje fašističkih zemalja i „politike popuštanja”* ** • ocijeniti uloge značajnih pojedinaca**
	opisati dosege kulture, znanosti, športa, umjetnosti te svakodnevicu	• povezati područja znanstvenih istraživanja s otkrićima i primjenom** • povezati promjene načina proizvodnje s odrazom na životni standard i svakodnevicu** • prepoznavati nove umjetničke pravce** • opisati ulogu medija i razvitak sportske kulture
RAZDOBLJE DRUGOGA SVJETSKOGA RATA	opisati ratna zbivanja	• razlikovati uzroke i neposredan povod ratu** • opisati proces formiranja Trojnoga pakta i antifašističke koalicije* • prikazati prilike na bojišnicama s najznačajnijim bitkama prekretnicama te pratiti njihovo stanje tijekom rata* **
	objasniti ulogu ratne diplomacije	• povezati temeljne diplomatske aktivnosti zaraćenih strana sa stanjem na frontama i općim ishodom rata* • interpretirati diplomatske odluke i njihov odraz na tijek rata**
	opisati strahote rata	• opisati zločine, progone i stradavanja civilnoga stanovništva te navesti ratne zločince* ** • objasniti pojmove: „totalni rat”, holokaust i genocid** • navesti primjere uporabe oružja masovnoga uništenja** • opisati životne ratne tegobe stanovništva i posljedice rata**

RAZDOBLJE DRUGOGA SVJETSKOGA RATA NA PODRUČJU HRVATSKE	objasniti vojno-politički položaj	• opisati okolnosti početka Drugoga svjetskoga rata i tijek događanja na području Kraljevine Jugoslavije* ** • navesti nositelje antifašističkih ideja u Hrvatskoj te njihovo djelovanje u predratnome razdoblju i u prvoj fazi rata** • opisati nastanak i ciljeve institucija partizanske vlasti** • navesti primjere pomaganja ugroženima uz rizik gubitka vlastita života te primjere propagandnoga djelovanja u ratu**
	objasniti razdoblje Nezavisne Države Hrvatske	• opisati vrijeme, okolnosti i čimbenike vezane uz uspostavu Nezavisne Države Hrvatske* ** • objasniti ustroj vlasti NDH, njezinu vanjsku i unutarnju politiku, zločine i karakter ustaškoga režima** • opisati stanje gospodarstva, kulture i znanosti u razdoblju ratnih okolnosti na prostoru NDH**
	objasniti stvaranje jugoslavenske federacije	• opisati uspostavu i djelatnost institucija i pojedinaca te njihovih odluka koje su dovele do stvaranja jugoslavenske federacije** • tumačiti posljedice kapitulacije Italije* ** • pratiti tijek jačanja antifašističkoga partizanskoga pokreta i mogućnost građansko-demokratskoga antifašističkoga djelovanja** • objasniti doprinos hrvatskoga antifašizma svjetskomu antifašizmu
	opisati razdoblje kraja rata i razdoblje neposredno nakon njega	• objasniti diplomatske odnose i odluke** • opisati tijek završnih ratnih operacija te zločine koji su se dogodili na kraju rata i neposredno nakon njega* **
RAZDOBLJE NAKON DRUGOGA SVJETSKOGA RATA	objasniti poratne odnose	• komentirati i argumentirati suđenja ratnim zločincima i nezastarijevanje ratnih zločina** • opisati nastanak, zadaće, organe i djelovanje UN-a** • objasniti procese dekolonizacije i neokolonijalizma* ** • analizirati početke nesuglasja među bivšim antifašističkim saveznicama* • navesti mirovne ugovore s poraženim silama
	objasniti Hladni rat	• objasniti i usporediti politiku Hladnoga rata te nastanak novih država i saveza* ** • navesti i opisati regionalne krize i ratove te načine njihova rješavanja* ** • pojasniti „politiku detanta“, njezine posljedice i primjere rješavanja kriza* ** • opisati djelovanje Katoličke crkve i njezine programske dokumente**
	objasniti razdoblje pada „željezne zavjese“	• objasniti uzroke i postupnost raspada socijalizma u svijetu s posljedicama* ** • interpretirati problematiku raspada socijalizma, tranzicije i kreiranja svijeta „jednoga gospodara“**

RAZDOBLJE NAKON DRUGOGA SVJETSKOGA RATA NA PODRUČJU HRVATSKE	objasniti položaj Hrvatske u Federalnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (1945. – 1963.)	• opisati društveno-politički sustav i proces formiranja granica FNRJ* • objasniti društvene i gospodarske promjene i njihov utjecaj na svakodnevicu** • analizirati nacionalno i vjersko pitanje u FNRJ* ** • objasniti uzroke promjena u vanjskoj politici i njihove posljedice • imenovati bitne pojedince – nositelje društveno-političkoga života
	objasniti položaj Hrvatske u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (1963. – 1991.)	• prosuditi kakav je gospodarski i politički položaj Hrvatske u SFRJ** • opisati vanjskopolitički položaj SFRJ i temeljne odrednice unutarnje politike** • argumentirati politiku centralizacije i unitarizacije u raznim područjima života, nacionalno pitanje te hrvatske otpore toj politici s posljedicama** • razlikovati procese i najvažnije događaje koji su doveli do dezintegracije SFRJ** • opisati društvene, političke i kulturne pojave karakteristične za razdoblje** • objasniti razloge stagnacije životnoga standarda osamdesetih • navesti uzroke hrvatske emigracije i opisati političku i kulturnu djelatnost hrvatskoga iseljeništva**

RAZDOBLJE SUVREMENOGA SVIJETA	objasniti integracijske procese EU	• obrazložiti formiranje političkih i gospodarskih asocijacija svijeta* • sažeti genezu nastanka EU, ciljeve, mehanizme i rezultate njezina djelovanja* **
	opisati aktualnu problematiku suvremenoga svijeta	• objasniti odnose u svijetu nakon pada socijalizma (globalizacija, tranzicija, terorizam, antiterorizam, ekološka problematika, pitanje ljudskih prava)* **
	opisati dosege znanosti, kulture, sporta i svakodnevicu	• argumentirati stav o tehničkom, znanstvenom, kulturnom i sportskom razvoju svijeta kao globalnoga sela (TV, otkrića u svemiru, računalni razvoj, medicinski napredak i nove bolesti, novi umjetnički i književni pravci, sportske manifestacije)** • analizirati društvene pojave i njihove posljedice** • objasniti utjecaj glazbe i medija na politička i društvena zbivanja epohe
	objasniti razdoblje samostalne i suverene Republike Hrvatske	• analizirati razloge suprotstavljanja hrvatskoj samostalnosti i navesti nositelje suprotstavljanja** • navesti najvažnije odluke, događaje i pojedince Republike Hrvatske u procesu stvaranja suverene hrvatske države** • navesti najvažnije događaje i pojedince u obrani suverenosti (Domovinskoga rata) i opisati njihovu ulogu** • imenovati nositelje agresije i oblike njihova djelovanja** • objasniti djelovanje međunarodne zajednice u tom razdoblju • opisati ljudska, materijalna i kulturna stradanja toga razdoblja te doprinos hrvatskoga iseljništva i drugih prijateljskih zemalja, pojedinaca, skupina i institucija** • navesti neriješene društvene, političke i gospodarske probleme s kojima se susreće suvremena Hrvatska • objasniti procese uključivanja Hrvatske u Euroatlanske integracije i probleme suvremenoga hrvatskoga društva • odrediti vrijednosti koje Hrvatska donosi Europi • navesti primjere hrvatskih kulturnih, umjetničkih, znanstvenih i sportskih dostignuća u suvremenome razdoblju

